

Izvorni znanstveni rad
UDK 78.089.1(497.5 Dubrovnik)
Primljeno: 24.9.2011.

ZBIRKA LIBRETA ZNANSTVENE KNJIŽNICE U DUBROVNIKU: PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA S OPISOM ZBIRKE

MARINELA RUSKOVIĆ KRIŠTIĆ

SAŽETAK: U Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku nalazi se 717 libreta iz 18. i 19. stoljeća, najvećim dijelom opernih i objavljenih u 716 knjižica. Riječ je o libretima koja su uglavnom tiskana za talijansku kazališnu scenu, a koja je sredinom 19. stoljeća skupio dubrovački ljekarnik i kolekcionar Luka Drobac (1812-1876). U Znanstvenu knjižnicu zbirka je uvrštena 50-ih godina i isprva su je sačinjavala 64 sveska s oko 770 libreta, od kojih je nama danas dostupno 59 svezaka sa 715 libreta. Ovo je ujedno najveća i najznačajnija zbirka libreta u Hrvatskoj uopće. Na nju je prvi put upozorila Nada Beritić 1953. godine, no značajnije se njome bavio tek Stanislav Tuksar 90-ih godina 20. stoljeća.

Uvod

Dubrovačke kazališne prilike i neprilike iz vremena do 19. stoljeća oduvijek su privlačile povjesničare i istraživače koji su na temu kazališta, a na temelju bogate sekundarne dokumentacije, ispisali veći broj znanstvenih radova. U njima se, bilo da je riječ o uže specijaliziranim¹ ili pak opsežnijim pregledima

¹ Nada Beritić, »Iz povijesti kazališne i muzičke umjetnosti u Dubrovniku.« *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku* 2 (1953): 329-357; Miroslav Pantić, »Arhivske vesti o dubrovačkom pozorištu druge polovine 17. veka.«, u: *Zbornik radova 17. Instituta za proučavanje književnosti SAN*, knj. 2. Beograd, 1952: 45; Mirko Deanović, »Talijanski teatar u Dubrovniku 18. vijeka.«, u: *Rešetarov zbornik iz dubrovačke prošlosti*. Dubrovnik, 1931: 289-305; Frano Kulišić, »Ženska uloga u starom dubrovačkom teatru.« *Dubrovnik* 17 (1908): 31-48; Milan Rešetar, »Stari dubrovački teatar.«, u: *Šišićev zbornik*. Zagreb, 1929: 97-106.

Marinela Rusković Krištić, znanstvena novakinja u Odsjeku za povijest hrvatske glazbe Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU. Adresa: Ćira Carića 7. E-mail: zlatnipotok16@yahoo.com

povijesti hrvatske i dubrovačke glazbe,² gotovo uopće ne spominju ime i djelovanje Luke Dropca, premda je on oformio najveću i najznačajniju zbirku libreta u Hrvatskoj. Riječ je o zbirci koja je nastala u 19. stoljeću kao rezultat kolekcionarske strasti jedne gotovo anonimne osobe čiji je život prošao neopaženo u sjeni vlastita društveno poznatog i priznatog brata i ondašnjih burnih događanja. Dubrovnik su, naime, u prvoj polovici 19. stoljeća obilježila velika previranja kako na političkom, tako i na društvenom planu. Ukinuta je Republika, a s njom i dotadašnje središte društvenog života Grada - dubrovačko kazalište Orsan. Nakratko će ga zamijeniti kazalište u Vijećnici, te potom skromno "Gozzino" *Nobile teatro* koje svojim izgledom i mogućnostima nije moglo zadovoljiti potrebe Dubrovčana. U takvom je okruženju živio i Luka Drobac, koji se s nekom opernom izvedbom u Gradu vjerojatno prvi put susreo tek s osamnaest godina (1830), kada je jedna talijanska putujuća družina nakon duže stanke održala predstavu u starom *Nobile teatru*.³ Ako je to tako, možemo pretpostaviti da je upravo ova izvedba bila ključni trenutak u Dropčevu životu; u godinama koje su slijedile njegov je rad iznjedrio 64 knjige, odnosno 776 libreta, od kojih su veći broj činile programske knjižice s raznih predstava talijanskih kazališta iz razdoblja od 1714. do 1874. godine, s naglaskom na prvoj polovici 19. stoljeća. Na svescima se nalazi *ex libris* obitelji Drobac, kao rukom upisano ime Luke Dropca. U zbirci *Ragusina* Znanstvene knjižnice nalazi se još četrnaest libreta koji su tiskani u Dubrovniku i Milanu za potrebe dubrovačkog kazališta, no ova libreta nisu izdvojena iz Dropčeve zbirke i pripojena *Ragusini*, kako se ranije mislilo, pa se čini da su neke druge provenijencije.

Dosadašnja istraživanja

Dropčevu zbirku prvi put spominje Nada Beritić u članku »Iz povijesti kazališne i muzičke umjetnosti u Dubrovniku«,⁴ u kojemu nas obavještava o njenu postojanju: "U Naučnoj biblioteci u Dubrovniku pohranjena su 64 sveška, nekada vlasništvo farmaceuta Drobca, koji sadrže štampane programe

² Miho Demović, *Glazba i glazbenici u Dubrovačkoj Republici od polovine XVII. do prvog desetljeća XIX. stoljeća*. Zagreb: JAZU, 1989; Josip Andreis, *Povijest hrvatske glazbe*. Zagreb: Liber-Mladost, 1974; Lovro Županović, *Stoljeća hrvatske glazbe*. Zagreb: Školska knjiga, 1980; Ennio Stipčević, *Hrvatska glazba. Povijest hrvatske glazbe do 20. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga, 1997.

³ Josip Bersa, *Dubrovačke slike i prilike (1800-1880)*. Zagreb: Matica hrvatska, 1941: 144.

⁴ N. Beritić, »Iz povijesti kazališne i muzičke umjetnosti u Dubrovniku.«: 329-357. Članak je objavljen i u zbirci radova Nade Beritić, *Otkrića iz književne i političke povijesti Dubrovnika i Dalmacije u 18. i 19. stoljeću*. Split: Književni krug, 2000.

kazališnih predstava davanih u drugoj polovini 18. i prvoj polovini 19. stoljeća na pozornicama Italije, po gradovima Dalmacije i u Dubrovniku. Tu je i najstariji štampani program s popisom lica i njihovim ulogama one *dramma giocoso in musica La donna di genio volubile*, koja se u jesen 1803. godine izvodila u Orsanu.⁵ Nismo našli program one druge opere *L'amante per forza*, koja se u to vrijeme, svakako u interpretaciji članova iste trupe, prikazala u Orsanu.⁶

Ovaj je tekst objavljen 1953. godine, što znači da se Nada Beritić susrela sa zbirkom najmanje godinu dana ranije, iako tada još nije bila u cijelosti uvedena u knjižnične knjige inventara. Stoga možemo zaključiti da je pedesetih godina 20. stoljeća zbirka bila kompletna, kao i da je najraniji tiskani program neke predstave izvedene u dubrovačkom kazalištu bio onaj iz 1803. godine. Ipak, ne znamo jesu li se u zbirci nalazila i "dubrovačka" libreta iz razdoblja nakon 1803. godine pa sve do smrti Luke Dropca 1876, jer autorica samo usputno spominje da se u zbirci, osim onih iz talijanskih gradova, nalaze i libreta iz dalmatinskih i dubrovačkih kazališta, no ne navodi o kojima je točno riječ. Iz zbirke koja nam je danas dostupna (kojoj, dakle, nedostaje pet svezaka) možemo izdvojiti samo pet libreta - programskih knjižica tiskanih za potrebe hrvatskih gradova Rijeke, Zadra i Dubrovnika. To su:

Marco Portogallo, *La donna di genio volubile*, Nobilissimo teatro di Ragusa, Autunno 1803. (tisk. Venezia: Casali, 1803);

Gaetano Donizetti, *Settimio ossia l'esule di Roma*, Nobile teatro di Ragusa, Carnevale 1838. (tisk. Ragusa: Pietro Francesco Martecchini, 1838);

Luigi Ricci, *L'orfanella di Ginevra*, Nobile teatro di Zara, Autunno 1832. (tisk. Zara: Tip. Demarchi);

Luigi Garbato, *Il re Colomano in Zara* (tisk. Zara: Tip. Fratelli Battara, 1842);

Vincenzo Fioravanti, *Il ritorno di Columella da Padova*, Teatro Civico di Fiume, Quaresima e Primavera 1850. (tisk. Vicenza: Paroni, G. Tramontini).

⁵ Libreto opere *La donna di genio volubile* iz dubrovačkog kazališta Orsan Nada Beritić navodi kao "najstariji štampani program do danas sačuvan". Međutim, u zbirci *Ragusina* Znanstvene knjižnice čuvaju se dva libreta iz 1785. godine, koji su ujedno i prvi tiskani programi - libreta za neku dubrovačku opernu izvedbu. Riječ je o operama *Le vendemie*, za koju je glazbu napisao Giuseppe Gazzaniga, i *Il conte di bell'umore* koju potpisuje Marcello di Capua. Obje su knjižice tiskane u dubrovačkoj tiskari Carla Occhija.

⁶ Vidi bilješku 113 u tekstu N. Beritić, »Iz povijesti kazališne i muzičke umjetnosti u Dubrovniku.«: 345.

Spomenimo i dva libreta zadarskog pjesnika Giovannija Kreglianovicha Albinonija, koja su dvadesetih godina 19. stoljeća bila izvedena u venecijanskom kazalištu *La Fenice*, a čije se programske knjižice – libreta također nalaze u zbirci Luke Dropca. To su:

Michele Carafa - Giovanni Kreglianovich, *Il sacrificio d'Epito*. La Fenice: Carnevale 1820. (tisk: Venezia Casali 1820);

Stefano Pavesi - D.T.P.A. (Giovanni Kreglianovich - Dalmiro Tindario Poeta Arcadico), *Arminio o sia L'eroe Germano*. La Fenice: Carnevale 1821. (Tisk. Venezia: Casali 1821).⁷

Godine 1985. RISM je u C seriji pod naslovom *Directory of Music Research Libraries* u V. svesku⁸ objavio opis sadržaja pet knjižnica u Dubrovniku. To su knjižnica Biskupskog sjemeništa, Katedralni glazbeni arhiv, Naučna biblioteka, Glazbeni arhiv samostana Male braće i knjižnica samostana Svetog Dominika. Tom je prilikom urednica Lilian Pruett pisala o većem broju libreta u Naučnoj knjižnici: *The library owns a sizeable collection (ca. 800) of 17th-19th century Italian opera libretti, many of them for performances in Dubrovnik. There is no detailed inventory of the contents of the 64 bound books making up the collection. They are entered in the catalogue under the name of Drobac, Luca, a pharmacist in Dubrovnik from whose private ownership the books passed into the possession of the library.*⁹

U vrijeme kad je Pruett boravila u Dubrovniku (1977. godine) u zbirci su najvjerojatnije već nedostajala tri sveska koja nisam pronašla u fondu Znanstvene knjižnice, što znači da je zbirka i tada sadržavala 61 svezak, odnosno da u njima nisu mogla biti libreta iz 17. stoljeća. Da su postojala, na njih bi zasigurno bila

⁷ Giovanni Kreglianovich Albinoni (1777-1838) istaknuti je hrvatski intelektualac koji je djelovao u Zadru u pretpreporodnom razdoblju početkom 19. stoljeća. Svojim radom na književnom, kulturnom i društvenom planu pridonio je prosvjećenju Zadra i Dalmacije. Do danas su sačuvane četiri Kreglianovicheve muzičke drame koje su nastale u Veneciji i bile namijenjene otvaranju karnevalske sezone u kazalištu *La Fenice*. To su, uz već dvije prije spomenute: *Costantino* iz 1820. skladatelja Hartmanna Stuntza, i *Andronico* iz 1822. koju je uglazbio Saverio Mercadante. Vidi: Nedjeljka Balić, »Modernost dramskih djela Zadrana Ivana Kreljanovića-Albinonija.« *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, Razdio filoloških znanosti* 19 (1989/1990): 211-225.

⁸ RISM (*Répertoire International des Sources Musicales*) u V. svesku iz 1985. godine donosi opise knjižnica u Čehoslovačkoj, Mađarskoj, Poljskoj i Jugoslaviji koje sadrže muzikalije, bilo tiskane bilo u rukopisu, te libreta i druge knjige o glazbi.

⁹ Usp. Lilian Pruett, *Directory of Music Research Libraries*, sv. V. Kassel, RISM C serija. Basel, London, New York: Bärenreiter, 1985: 205-206.

upozorila i Nada Beritić u već spomenutom članku, a ona je pedesetih godina imala na raspolaganju cjelovitu zbirku. Tvrdnju da su “mnoga libreta priređena za dubrovačko kazalište” ne možemo sa sigurnošću ni potvrditi ni opovrći. Naime, u 59 svezaka nalaze se samo dva takva libreta, no i Beritićeva također spominje više libreta priređenih za dubrovačko kazalište. Postoji mogućnost da su se u dva sveska koji danas nedostaju, a koji su još 70-ih godina 20. stoljeća, pretpostavljamo, bili dio knjižničkog fonda, zaista nalazile tiskane programske knjižice - libreta iz dubrovačkog kazališta. U tom bi slučaju ona trebala datirati iz razdoblja nakon 1803. godine, a možda čak i nakon 1830. godine, odnosno iz vremena starog “Gozzinog” *Nobile teatra*. Da nije tako, posve bi ih sigurno spomenula i Nada Beritić. Neprecizan je i podatak o ukupnom broju libreta (ca. 800); u najboljem slučaju, i kad je zbirka bila kompletna, nije ih moglo biti više od 770. Iz svega ovoga proizlazi da Pruett možda čak nije ni imala materijale u rukama, već se u svojim tvrdnjama vrlo vjerojatno oslanjala na bilješke o fondu i neke druge sekundarne izvore, što je rezultiralo zaključcima koji su se danas pokazali nepreciznima. No, smisao ovog teksta u prvom je redu prezentacija glazbenih fondova i ukazivanje na njihove sadržaje, odnosno, u ovom slučaju, na postojanje zbirke libreta.

Miho Demović u knjizi *Glazba i glazbenici u Dubrovačkoj Republici od polovine XVII do prvog desetljeća XIX stoljeća* iz 1989. godine ne govori o Dropčevoj zbirci libreta. No u poglavlju »Scenska glazba«, kad piše o gostovanjima talijanskih putujućih družina, ističe da “na temelju sačuvanih libreta u Naučnoj biblioteci u Dubrovniku izlazi da su Dubrovčani sredinom 19. stoljeća slušali ove opere” i zatim neprecizno nabroja opere Donizettija, Rossinija, Bellinija i Coppole uz koje navodi, opet neprecizno, i njihove signature pod kojima se čuvaju.¹⁰ To su libreta - programske knjižice iz razdoblja od 1834. do 1838. godine i uglavnom su sastavni dio zbirke *Ragusina* Znanstvene knjižnice.¹¹

Demović spominje i dva libreta iz Dropčeve zbirke. Prvi je onaj opere *La donna di genio volubile* autora Marcosa Antonija da Fonseca (kako ga i Demović navodi), odnosno Marca Portogalla (kako stoji na libretu). Nalazi se u dvanaestoj knjizi Dropčeve zbirke koja je, zahvaljujući upravo ovom libretu, 8. rujna 1951. godine

¹⁰ M. Demović, *Glazba i glazbenici u Dubrovačkoj Republici od polovine XVII. do prvog desetljeća XIX. stoljeća*: 147.

¹¹ Demović je u navedenoj knjizi *Glazba i glazbenici u Dubrovačkoj Republici od polovine XVII. do prvog desetljeća XIX. stoljeća* iz 1989. godine na 137. stranici najavio i “popis, koji se pripoćuje na kraju knjige, iz kojeg se vidi da su gostovanja (talijanskih opernih družina) bila česta i kontinuirana, od drugog desetljeća XVIII. pa sve do polovine XIX. stoljeća.” Ovakav popis bio bi nam uistinu i zanimljiv i koristan, no knjiga je objavljena bez njega.

uvrštena u zbirku *Ragusina*. Riječ je o primjerku koji je 1803. godine tiskan kod Casalija u Veneciji za potrebe Grada i izveden u jesenskoj sezoni iste godine u dubrovačkom *Nobilissimo teatro*. Demović u radu donosi sve podatke s naslovnice i nabraja pjevače koji su sudjelovali u predstavi, no ne spominje, kao što je to radio za druga libreta, ni gdje je pohranjen ni njegovu signaturu.¹² Postoji mogućnost da je Demoviću bio dostupan primjerak iz neke druge zbirke ili arhiva, no u Znanstvenoj knjižnici sačuvan je samo ovaj iz Dropčeve zbirke koji, uostalom, spominje i Nada Beritić u svom članku. Drugi je libreto *Settimio ossia Lesule di Roma* talijanskog skladatelja Gaetana Donizettija. Tiskan je u Dubrovniku u tiskari Martecchini i uprizoren u vrijeme karnevala 1838. godine. Ovaj je libreto pak sačuvan u dva primjerka: jedan se nalazi u Dropčevoj zbirci, a drugi u zbirci *Ragusina*. Demović navodi ovaj iz *Ragusine*, uz koji daje i pripadajuću signaturu. Pretpostavljam da je Demović do 1989. godine, kada je knjiga objavljena, vrlo vjerojatno bio upoznat s ovom zbirkom, ali je posve sigurno nije smatrao značajnom, jednako kao ni njena autora, skupljača Luku Dropca. Istovremeno, Demović ističe franjevca Vandu Kuzmića (1807-1880),¹³ Dropčeva suvremenika koji je, pored ostalog, skupljao i muzikalije koje danas čine vrlo vrijedan Glazbeni arhiv samostana Male braće u Dubrovniku (GAMB). Vrijednost Dropčeve zbirke libreta zasigurno se ne može mjeriti s neprocjenjivom Kuzmićevom zbirkom muzikalija, no to ipak ne umanjuje njezinu važnost. Iako ne postoji izravna veza između ove dvije zbirke, spomenimo da se u GAMB-u nalazi i veliki broj vokalno-instrumentalnih i instrumentalnih rukopisnih i tiskanih isječaka iz opera čija se libreta nalaze upravo u Dropčevoj zbirci.¹⁴

¹² Vidi: M. Demović, *Glazba i glazbenici u Dubrovačkoj Republici od polovine XVII. do prvog desetljeća XIX. stoljeća*: 144.

¹³ Franjevac Vando Kuzmić (1807-1880) bio je ljekarnik, prirodoslovac, povjesničar i kolekcionar. Osim muzikalija, skupljao je razne prirodoslovne eksponate. Bio je i dugogodišnji orguljaš crkve Male braće u Dubrovniku. O Kuzmiću, vidi: Ivan S. Peran, »Obrisi o glazbenom životu u Dubrovniku s posebnim osvrtom na samostan Male braće«, u: *Samostan Male braće u Dubrovniku*, ur. Justin V. Velnić. Zagreb-Dubrovnik: Kršćanska sadašnjost i Samostan Male braće u Dubrovniku, 1985: 284-285.

¹⁴ O sadržaju Glazbenog arhiva samostana Male braće u Dubrovniku, usp. Stanislav Tuksar, »Glazbeni arhiv samostana Male braće u Dubrovniku«, u: *Samostan Male braće u Dubrovniku*, ur. Justin V. Velnić. Zagreb-Dubrovnik: Kršćanska sadašnjost i Samostan Male braće u Dubrovniku, 1985: 665-773. i Vjera Katalinić, »Glazbeni arhiv samostana Male braće u Dubrovniku. Rani rukopisi od početka 18. stoljeća do oko 1820.«, u: *Samostan Male braće u Dubrovniku*, ur. Justin V. Velnić. Zagreb-Dubrovnik: Kršćanska sadašnjost i Samostan Male braće u Dubrovniku, 1985: 652-653.

Godine 1989. i 1990. u okviru znanstvenog istraživanja ondašnjeg Zavoda za muzikološka istraživanja JAZU, za obradu ove zbirke angažirana je, zahvaljujući zalaganju Stanislava Tuksara, američka muzikologinja Ruth Singer. Singer je do 1991. godine obradila 31 libreto prema standardima međunarodnog projekta RISM L. Ovi materijali danas se čuvaju na Odsjeku za povijest hrvatske glazbe pri Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Na temelju prvih istraživanja, Tuksar je 1990. godine napisao članak pod nazivom *Stage Music, Italian Opera Performances, and Librettos in Dubrovnik from 1670's to 1800*,¹⁵ u kojemu je dao sažet povijesni pregled vezan uz scensku glazbu i talijanske putujuće družine i njihove operne izvedbe u Dubrovniku, a govori i o zbirci libreta Znanstvene knjižnice. Iz zbirke je izdvojio 25 libreta tiskanih do 1800. godine, koje je kronološki popisao na kraju članka. Rad je značajan zbog toga što se u njemu po prvi put korigiraju podaci (ukupni broj i vrijeme iz kojega potječu) koje je Pruett iznijela u već spomenutom tekstu.¹⁶ No i u ovom članku ima netočnosti, što je posljedica činjenice da je članak nastao već na samom početku istraživanja. Tako u popisu libreta tiskanih do 1800. nedostaje čak njih 11 - u zbirci se, naime, ukupno nalazi 36 libreta dvadeset dvojice skladatelja, a ne 25 libreta petnaestorice skladatelja, kako navodi Tuksar.¹⁷

I Ennio Stipčević u tekstu »Umjesto pogovora, ili uz prvo poglavlje hrvatske opere«¹⁸ daje sažeti prikaz glazbenokazališnih prilika u Dubrovniku, oslanjajući se u prvom redu na knjigu Miha Demovića *Glazba i glazbenici u Dubrovačkoj Republici* od polovice 17. do prvog desetljeća 19. stoljeća. Stipčević spominje i zbirku libreta iz Znanstvene knjižnice kao dokaz "dubrovačke libretističke recepcije talijanskog baroknog opernog spektakla", upućujući čitatelja na članak Stanislava Tuksara »Stage Music, Italian Opera Performances, and Librettos in Dubrovnik from 1670's to 1800.« No, kako je ova zbirka izrasla iz čiste kolekcionarske strasti u vrijeme (19. stoljeće) kad je takva praksa bila uobičajena, zasigurno se ne može staviti u kontekst koji Stipčević navodi.

¹⁵ Stanislav Tuksar, »Stage Music, Italian Opera Performances, and Librettos in Dubrovnik from 1670's to 1800.«, u: *Giovanni Legrenzi e la Cappella ducale di San Marco*, ur. Francesco Passadore i Franco Rossi. Firenze: Leo S. Olschki, 1994: 207-223.

¹⁶ Usp. L. Pruett, *Directory of Music Research Libraries*: 205.

¹⁷ S. Tuksar, »Stage Music, Italian Opera Performances, and Librettos in Dubrovnik from 1670's to 1800.«: 212-213.

¹⁸ Ennio Stipčević, »Umjesto pogovora, ili uz prvo poglavlje hrvatske opere.« *Kolo* 1 (proljeće 2002), <http://www.matica.hr/Kolo/kolo0102.nsf/AllWebDocs/stipcevic> (pristupljeno 5. studenog 2010).

Najvažniji članak i prvi u cijelosti posvećen Dropčevoj zbirci libreta objavio je 2003. godine Stanislav Tuksar u zborniku *Krležini dani u Osijeku 2002. godine*,¹⁹ s napomenom da je riječ o “uvodnom pregledu sadašnjeg stanja stvari” te da ga valja shvatiti kao “preludij nastavku sređivanja ove najvrjednije zbirke libreta sačuvane u Hrvatskoj i kao pokušaj njezina prvog ekstenzivnog, nužno pozitivistički intoniranog predstavljanja javnosti.”²⁰ Tom je prilikom opisao “sadašnje stanje stvari” na temelju “nekih zabilježbi nastalih još 1989. i 1990. i na temelju tek četiri sata rada” na libretima, “koliko mu je bilo omogućeno godine 2002.”, te shodno tome i “korigirao” određene podatke koji su dotad bili predstavljeni javnosti, a najvećim su se dijelom odnosili na broj i vrijeme tiskanja libreta (i ovdje se u prvom redu misli na podatke koje je Pruett iznijela u radu).²¹

Svoje spoznaje autor je iznio u šest poglavlja: »Uvod«, »Današnje stanje materijala«, »Autori – skladatelji i libretisti«, »Libreta – naslovi i djela«, »Libreta i glazba« te »Zaključci«. Na kraju je dao popis autora glazbe koji su skladali na libreta sačuvana u Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku, s godinama rođenja i smrti autora i signaturom određenog libreta. Iako je riječ o “preliminarnom pregledu”, nužno je upozoriti na neke od autorovih zaključaka i komentirati ih.

Dakle, 2002. godine Tuksaru je bilo dostupno 58 svezaka s oko 700 libreta. Među izgubljene sveske autor je ubrojio i onaj 12, s kojim je raspolagao 1989. godine. Naime, programska knjižica za operu *Antigone* Giovannija Paisiella i Pietra Metastasija iz 1785. godine, koju je Tuksar naveo u popisu libreta tiskanih do 1800. godine, nalazi se uvezana kao prvi libreto upravo tog 12. sveska.²² Riječ je o svesku koji je 1951. godine, zbog spomenutog libreta iz 1803. godine, bio izdvojen iz Dropčeve zbirke i uvršten u zbirku *Ragusina*. Do 90-ih godina 20. stoljeća zbirka *Ragusina* nalazila se u zgradi knjižnice u ljetnikovcu Skočibuha, da bi zatim bila preseljena u prostorije Znanstvene knjižnice u povijesnoj jezgri Dubrovnika, a zajedno s njom “putovao” je i 12. svezak Dropčeve zbirke. Nadalje, Tuksar kao najstariji tiskani libreto navodi onaj iz 1766. pod naslovom *Lo spirito di contradizione* Pietra Guglielmija umjesto libreta opere *Marsia*

¹⁹ Stanislav Tuksar, »Operna libreta tiskana između 1760-ih i 1860-ih, sačuvana u Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku.«, u: *Krležini dani u Osijeku 2002*. Zagreb-Osijek: HAZU-HNK Osijek, 2003: 75-88.

²⁰ Vidi: S. Tuksar, »Operna libreta tiskana između 1760-ih i 1860-ih, sačuvana u Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku.«: 76.

²¹ Vidi: S. Tuksar, »Operna libreta tiskana između 1760-ih i 1860-ih, sačuvana u Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku.«: 75.

²² Vidi: S. Tuksar, »Stage Music, Italian Opera Performances, and Librettos in Dubrovnik from 1670's to 1800.«: 213.

deluso Carla Francesca Pollarola iz 1714. godine, iako je točan podatak već bio iznio u tekstu iz 1993. godine.²³ U “Zaključcima” Tuksar nadalje ističe i “desetak libreta priređenih za izvedbe u Dubrovniku”, no činjenica je da se u zbirci nalaze samo dva takva libreta: jedan iz 1803. (*La donna di genio volubile* Marcosa Antonija da Fonsece), koji Tuksaru u vrijeme pisanja ovog teksta nije bio pri ruci jer se nalazi u 12. svesku, te drugi iz 1838. godine (*Settimio ossia l'esule di Roma* Gaetana Donizettija). Ostalih osam libreta iz Tuksarova popisa iz razdoblja od 1834. do 1840. pripadaju zbirci *Ragusina* Znanstvene knjižnice i nisu povezana s Dropčevom zbirkom. U zbirci *Ragusina* nalazi se ukupno 14 takvih libreta iz razdoblja od 1785. do 1864. godine, a bila su za potrebe dubrovačkog kazališta tiskana ili u dubrovačkim tiskarama ili u Milanu (Italija). To su:

Giuseppe Gazzaniga, *Le Vendemmie* (Teatro di questa illustre città). Ragusa: Carlo Antonio Occhi, 1785. (sign: R849);

Marcello di Capua, *Il conte di bell'umore* (Teatro di questa illustre città). Ragusa: Carlo Antonio Occhi, 1785. (sign: R843 i R843a);

Giovanni Paisiello, *La molinara* (Nobilissimo teatro di Ragusa). Ragusa: Antonio Martecchini, 1804. (sign: R827);

Nicola Vaccai, *L'esiliato di Babilonia* (Teatro di Ragusa). Ragusa: Antonio Martecchini, 1834. (sign: R1545);

Gaetano Donizetti, *Olivio e Pasquale* (Teatro di Ragusa). Ragusa: Antonio Martecchini, 1834. (sign: R1544);

Pietro Antonio Coppola, *La pazza per amore* (Nobile Teatro di Ragusa). Ragusa: Pietro Francesco Martecchini, 1838. (sign: R755);

Gaetano Donizetti, *Settimio ossia L'esule di Roma* (Nobile teatro di Ragusa). Ragusa: Pietro Francesco Martecchini, 1838. (sign: R1548);

Vincenzo Bellini, *Norma* (Nobile teatro di Ragusa). Ragusa: Pietro Francesco Martecchini, 1838. (sign: R1550);

Gaetano Donizetti, *Belisario* (Teatro di Ragusa). Ragusa: Pietro Francesco Martecchini, 1839. (sign: R1549);

Gaetano Donizetti, *Lucia di Lammermoor* (Teatro di Ragusa). Ragusa: Pietro Francesco Martecchini, 1839. (sign: R1547);

²³ Usp. S. Tuksar, »Stage Music, Italian Opera Performances, and Librettos in Dubrovnik from 1670's to 1800.«: 213.

Gioachino Rossini, *Semiramide* (Teatro di Ragusa). Ragusa: Pietro Francesco Martecchini, 1839. (sign: R1546);

Gaetano Donizetti, *Marino Faliero* (Nobile teatro di Ragusa). Ragusa: Pietro Francesco Martecchini, 1840. (sign: R1551);

Gaetano Donizetti, *Anna Bolena* (Teatro di Ragusa). (bez izdavača), 1840-41. (sign: R1552);

Gaetano Donizetti, *Lucia di Lammermoor* (Teatro Bonda). Milano: Tito di Gio. Ricordi 1864-65. (sign: R2863)

Također se ne možemo složiti s tvrdnjom da se u zbirci nalaze i “libreta poklonjena iz drugih izvora i naknadno uključena u zbirku (npr. Općinska knjižnica i dr.)” jer takva libreta u Dropčevoj zbirci ne postoje. Riječ je o upravo navedenim libretima koja pripadaju zbirci *Ragusina* Znanstvene knjižnice, a koja su bila ili darovana Znanstvenoj knjižnici (npr. iz Općinske knjižnice ili nekog drugog izvora) ili joj jednostavno pripojena – što se vidi po pečatima na svescima libreta – nakon odvajanja znanstvenog od popularnog knjižničnog fonda “Dubrovačke biblioteke”, odnosno nakon osnivanja Znanstvene knjižnice 1950. i 1951. godine.

Porijeklo Zbirke

Skupljač Luka Drobac rodio se u Dubrovniku 1812. godine; radio je u obiteljskoj ljekarni *Fratelli Drobac* zajedno sa starijim bratom Antunom (1810-1882). Antun je bio ugledna osoba i zauzimao važno mjesto u političkom, gospodarskom, društvenom i ljekarničkom životu Dubrovnik u 19. stoljeću. Njegov rad - vezan uz prirodoslovnu zbirku, ranu primjenu narkoze eterom, otkriće insekticidne moći buhača i fotografiju - do danas je prilično istražen,²⁴ dok je s druge strane Luka živio samozatajno i posve u bratovoj sjeni.

²⁴ Važnija literatura o Antunu Dropcu: Jurica Bačić, »Antun Drobac (1810.-1882.), prilozi za biografiju (članak se temelji na izlaganju održanom na znanstvenom skupu *Hrvatski prirodoslovci* 10, Dubrovnik, 25. i 26. listopada 2001.).« *Prirodoslovlje* 1 (2001): 155-162; Vera Humski, »Drobac, Antun.«, u: *Hrvatski biografski leksikon*, sv. 3. Zagreb: Leksikografski zavod M. Krleža, 1993: 615-616; Studija Iva Perića, »Uloga Antuna Dropca u javnom životu Dubrovnik.« objavljena je u *Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku* 29 (1991): 277-287 i u *Dubrovačke teme XIX. stoljeća*. Zagreb: Matica hrvatska, 1997: 37-56; Frano Kršinić, »Dubrovački prirodoslovni muzej.« *Ekološke monografije* 1 (1989): 311-328; Lucijan Marčić, »Dubrovački muzej.« *Popularni ilustrirani časopis Hrvatskog prirodoslovnog društva u Zagrebu* 17/10 (1927): 200-208.

Josip Bersa ga u *Dubrovačkim slikama i prilikama* usputno spominje kao vrlo poštena i pouzdana čovjeka.²⁵ Luka je stanovao s majkom, bratom i njegovom obitelji; o njegovom privatnom životu saznajemo ponešto i iz pisma koje mu je 3. svibnja 1855. godine uputio Ivan Primić iz Aleksandrije – da je, uz rad u lje-karni, trgovao buhačem. Iz pisma doznajemo i kako je Luka za Primića obavio neke privatne novčane poslove, zbog čega mu Primić zahvaljuje te ga karakterizira kao izuzetno poštena i pouzdana čovjeka.²⁶ U studiji »Uloga Antuna Dropca u javnom životu Dubrovnika« Ivo Perić spominje Lukina zaduženja u Narodnoj gardi. Narodna garda, čije se djelovanje zasnivalo na dobrovoljnoj osnovi, osnovana je s ciljem zaštite javnog reda i mira, a sastojala se od četiri plutona s po četiri kumpanije; Luka je obavljao dužnost *primotenentea* u četvrtom plutonu prve kumpanije, u kojoj mu je brat bio vojnik.²⁷

Antun Drobac također se bavio kolekcionarstvom. Skupljao je različite prirodoslovne eksponate želeći osnovati tehničku školu (*scuola tecnica*). Kako se to nikad nije ostvarilo, 26. siječnja 1872. godine odlučeno je da se osnuje Domorodni muzej (*Museo Patrio*), za čijeg je doživotnog predsjednika izabran upravo Antun Drobac. Ovaj je muzej bio jedna od važnijih institucija u Dubrovniku u kojemu se čuvala i kulturna baština. Naime, prema "Aktu" o osnivanju Domorodnog muzeja, glavni mu je zadatak, pored prirodoslovnih izložaka, bio i skupljanje predmeta iz povijesti, geografije, kao i umjetničkih i književnih vrijednosti i ostalih vrijednih predmeta.²⁸

Nakon smrti Antuna Dropca vodstvo Muzeja preuzeo je Baldo Kosić, koji je od 1882. godine započeo s vođenjem knjige inventara naslovivši je "Zapisnik darovanih i Kupljenih predmeta za Dubrovački Muzej. Zapisnik raznih predmeta što stignu u dubrovački domorodni muzej od god. 1882. unaprijed."²⁹ Ispod naslova stoji napomena da su neki od darovanih predmeta odstranjeni "jer (su) bez ikakve važnosti", ili pak nisu izloženi "zbog oskudice dovoljna mjesta". Pretpostavljam da je i Dropčeva zbirka libreta doživjela istu sudbinu. Naime, Luka Drobac je umro 1876. godine (šest godina prije Antuna) i prema dokumentima iz Državnog arhiva,³⁰ iza njega su ostali brat Antun kao nasljednik, i

²⁵ J. Bersa, *Dubrovačke slike i prilike (1800-1880)*: 288.

²⁶ Pismo je iz privatne zbirke Nika Kapetanića.

²⁷ I. Perić, »Uloga Antuna Dropca u javnom životu Dubrovnika.«: 45.

²⁸ F. Kršinić, »Dubrovački prirodoslovni muzej«: 313.

²⁹ Zahvaljujući Vedrani Gjukić Bender, dobila sam na uvid kopiju originala koji se čuva u Dubrovačkim muzejima u Kneževu dvoru.

³⁰ *Atti Ventilazioni*, Sezione IV-109 (Državni arhiv u Dubrovniku).

majka Katarina. Luka nije imao nikakvu imovinu, a libreta nisu bila uvrštena u ostavštinu. Mada im se do 1951. godine gubi svaki pisani trag, vrlo je vjerojatno da ih je Antun bio uključio u fundus Domorodnog muzeja. Ako su libreta doista završila u Muzeju, lako je moguće da se, što zbog pomanjkanja prostora što zbog manje važnosti koju su im davali, nikad nisu izlagala niti bila uvedena u inventarne knjige. Jer ponavljam, predmeti su se u Domorodnom muzeju katalogizirali tek nakon smrti Antuna Dropca, a prirodoslovac Baldo Kosić je, razumljivo, dao prednost takvim eksponatima.

Zbog problema s prostorom Muzej se šest puta selio: godine 1932. premješten je u tvrđavu Sv. Ivana te promijenio ime u "Dubrovački muzej", da bi 1950. godine njegov Kulturno-historijski odjel bio prebačen u Knežev dvor. U isto se vrijeme u Kneževu dvoru nalazila i "Dubrovačka biblioteka", čiji je fond te 1950. godine bio razdvojen na stručno-znanstveni i zabavno-popularni.³¹ Vjerujemo da su Dropčeva libreta bila uvrštena u ovaj prvi. Nažalost, ne postoji dokument koji bi potvrdio što je sačinjavalo kulturno-historijski fond Dubrovačkog muzeja, bivšeg Domorodnog, odnosno što je iz njega bilo preneseno u Dubrovačke knjižnice. Međutim, znamo da je 1951, 1959. i 1960. godine zbirka libreta upisana u knjige inventara Znanstvene knjižnice Dubrovnik i na taj način postala dostupna široj kulturnoj i stručnoj javnosti.

Opis Zbirke

Zbirka libreta danas se sastoji od 59 knjiga sa 716 knjižica libreta. Prvobitno su je sačinjavala 64 sveska, no u Inventarnu knjigu Znanstvene knjižnice upisan je 61 (od toga je dostupno 59 svezaka). Jedini podaci o ova dva sveska koja nedostaju, a koji su godine 1959. bili upisani u Inventarnu knjigu, jesu oni o prvom po redu libretu iz oba sveska, i to prema inventarnim rubrikama *Autor / naslov / godina / grad / izdavač... do signature i opaske* (koja govori o tome koliko se libreta nalazi uvezano u određeni svezak). Tako doznajemo da je uz inventarni broj 56.376 vezana signatura 19.875/s. Nažalost, ne znamo koji je to bio svezak unutar Dropčeve zbirke (od onih pet koji nedostaju), no prema osnovnim podacima znamo da je prvi libreto programska knjižica s praizvedbe opere *Caritea regina di Spagna* autora Saverija Mercadantea za koju je tekst napisao Paolo Pola. Opera je bila praizvedena 21. veljače 1826. u

³¹ Usp. Mirjana Urban, »Naučna biblioteka Dubrovnik (Prošlost - Sadašnjost - Budućnost).« *Dubrovački horizonti* 28 (1988): 14.

kazalištu *La Fenice* u Veneciji; libreto je izdao Pietro del Bianco u Veneciji kod Tip. di Alvisopoli. Za knjigu pod inventarnim brojem 56.370 i signaturom 19.870/s također ne znamo koji je broj u zbirci nosila, ali nam je poznato da joj je prvi libreto bio onaj opere *I Lombardi alla prima crociata* autora Giuseppea Verdija i Temistoclea Solere koja je bila praiizvedena 11. veljače 1843. godine u milanskoj *Scali*. U Dropčevoj se zbirci nalazio primjerak iz 1846. godine u izdanju Giovannija Ricordija i to najvjerojatnije onaj "izdavački". Naime, Giovanni Ricordi za Scalu nije tiskao libreta u obliku programskih knjižica, već je to godine 1846. obavljala tiskara Valentini. Za obje signature pod rubrikom *opaske* stoji napomena da se knjiga sastoji od 12 privezaka.

Danas nedostaju 1. do 4. te 47. svezak. Zbirka je dio tzv. spomeničkog fonda Znanstvene knjižnice u dvorcu Skočibuha (58 knjiga), dok se u zbirci *Ragusina* (u prostorima Znanstvene knjižnice u Ulici Cvijete Zuzorić) nalazi jedna knjiga. Za potrebe moga rada na zbirci knjige su bile prebačene u čitaonicu Znanstvene knjižnice, gdje su još uvijek; u čitaonici je smještena i zbirka *Ragusina*.

Libreta su uvezana u knjige s neuglednim tvrdim koricama na kojima se (do 33. sveska) nalazi naljepnica s podacima: *Farmazia Fr.lli Drobaz / broj sveska / Ragusa*. Od 34. sveska nadalje naljepnice više nema, no s unutarnje strane korica gotovo svih svezaka različitim je rukopisima tintom ispisano *Di / Drobaz Luca / vol.* (broj sveska). Od 37. do 49. sveska na libretima se pojavljuje suhi pečat kojim je otisnuto *Silvino Mascarich / Ragusa*. Riječ je o dubrovačkom fotografu (1845-1926) koji je, sudeći prema pečatu, vrlo vjerojatno uvezao ovih 11 svezaka. Knjižice su povezane nasumce, po svoj prilici onim redom kako su bile smještene na policama Dropčeve osobne biblioteke. Jedino se pazilo da se unutar svakog sveska naslovi libreta slože abecednim redom, ali postoje i svesci u kojima sva libreta počinju istim slovom.³²

Ovih 716 knjižica raspoređenih i uvezanih u 59 svezaka čini: 705 opernih libreta, 3 libreta za operetu, 1 libreto za oratorij, 5 baleta, 1 *vaudeville*, 1 *dramma* i 1 *scena tragica-biblica in versi*.³³ Uvezani su u knjige od po 12 libreta (u 48 svezaka), osim u: 13. koji ima 13 libreta; 15. koji ima 12 libreta i 2 baleta; 16. koji ima 12 libreta i 1 balet; 18. koji ima 11 libreta i 1 *vaudeville*; 24. koji čine 11 libreta i 1 *scena tragica-biblica in versi*; 39. koji ima 14 libreta; 40. koji ima 11 libreta i 1 *ballo*; 44. koji ima 12 libreta i 1 *ballo*; 46. koji ima 11 libreta i 1

³² Npr. 20. svezak, u kojemu svi naslovi libreta počinju sa slovom A.

³³ *Vaudeville*, *dramma* i *scena tragica-biblica in versi* tiskani su kao dramski komadi bez glazbe.

drammu; 49. koji ima 13 libreta; 64. koji ima 13 libreta. Dakle, ukupno ima 717 djela tiskanih u 716 knjižica. Dva su libreta, naime, tiskana u istoj programskoj knjižici, odnosno izvedena iste večeri. To je programska knjižica za dvije jednočinke: *Odoardo e Carlotta* Giuseppea Farinellija i *Elisa* Giovanni Simonea Mayra, koje su se izvodile u vrijeme korizme 1805. godine u kazalištu *La Scala* u Milanu.

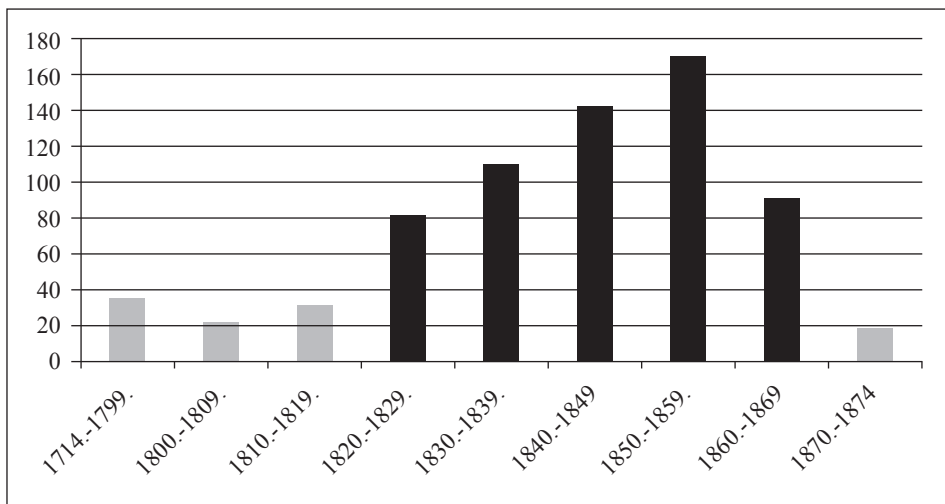
Na kraju svakog sveska nalazi se "Indice" (kazalo) u kojemu su popisana gotovo sva djela (s manjim brojem iznimaka), tako da svaki svezak sadrži točno 12 libreta. Iznimke su: 13. svezak koji ima trinaest libreta; 15. koji ima dvanaest libreta, ali u kojemu su izostavljena dva baleta tiskana i uvezana samostalno (vidi: 15.1 i 15.7);³⁴ 16. koji ima dvanaest libreta, ali nije popisani jedan balet samostalno tiskan (vidi: 16.5); 28. koji ima jedanaest libreta jer je u njemu izostao *Ferramondo* (28.6); 39. koji ima četrnaest libreta (iako za trinaesti libreto *Chiara di Montalbano in Francia* (39.13) piše *vedi indice 44*, a za četrnaesti libreto *Cellini a Parigi* (39.14) piše *vedi indice 46*, oni se nalaze u 39. svesku); 44 ima dvanaest libreta, ali nije popisani jedanaesti *La figlia di Domenico* (44.11), dok je u Indice kao dvanaesti naveden *Chiara di Montalbano in Francia* s opaskom *vedi vol 39*, a on i jest uvezan u 39. i ne pripada 44. svesku; u 46. nije upisana drama *La rassomiglianza* (46.7), a kao dvanaesti, u ovom je svesku u Indice naveden *Cellini a Parigi* (39.14), za koji opet stoji uputnica *vedi indice 39* u koji je i uvezan; 49. koji ima trinaest libreta; 60. koji ima jedanaest, jer je u Indice izostavljen *La donna romantica* (60.9); u Indice 64. sveska upisano je dvanaest libreta, koliko je i knjižica, ali nema libreta *Elisa* koji je u istoj knjižici kao i *Odoardo e Carlotta* (64.4-a i 64.4-b). Dakle, izostavljena su tri baleta koja su tiskana kao samostalne programske knjižice, četiri libreta te jedna drama. Baleti su se najčešće tiskali zajedno s pripadajućim libretom, no u ovoj je zbirci sačuvano i 5 baleta koji su tiskani kao samostalne programske knjižice. Uvezani su samostalno tako da se, uglavnom "greškom" uvezivača, ne nalaze uz programsku knjižicu - libreto opere uz koju su bili izvedeni. Naslovljeni su kao: *ballo tragico* (15.1), *ballo storico* (15.7), *ballo eroico* (16.5), *azione storica* (40.2) i *azione mimica in 5 parti* (44.9a).

U ovom radu dalje ću se baviti samo libretima, što znači da će biti izostavljene samostalne programske knjižice za pet baleta, isto kao i *vaudeville* (18.8), *scena tragica-biblica in versi* i *dramma* zbog toga što nisu namijenjeni pjevanju i nemaju skladatelja.

³⁴ U zagradama je oznaka pod kojom se libreta mogu naći u zbirci. Prva znamenka predstavlja broj sveska, a druga (iza točke) broj libreta unutar sveska.

Sva libreta, bez obzira je li riječ o talijanskim, njemačkim ili francuskim operama, operetama ili oratoriju, tiskana su na talijanskom jeziku. Najstariji potječe iz 1714. godine (Carlo Francesco Polarollo, *Marsia deluso*), no najveći je broj zapravo iz prve polovice, odnosno sredine 19. stoljeća (grafikon 1).³⁵ Posljednji sačuvani libreto tiskan je 1874. godine (Jacques Offenbach, *Orfeo all'Inferno*), dvije godine prije smrti Luke Dropca.

Grafikon 1. Zbirka libreta Znanstvene knjižnice u Dubrovniku s obzirom na vrijeme tiskanja

Od 709 libreta na njih 597 nalazi se ime kazališta u kojemu se predstava odigrala. To su takozvana “impresarijska” libreta, odnosno programske knjižice s pojedinih izvedbi, donesene najčešće iz Italije. Bila su unaprijed pripremljena za pojedine inscenacije i tiskala se u tiskari vezanoj uz određeno kazalište ili impresarija. Postojala su i ona “izdavačka”, koja je objavljivao nakladnik s pravom objavljivanja i koji bi ponekad na naslovnoj stranici istaknuo određenu izvedbu i izvođače, no koja nije služila samoj predstavi, već se prodavala i kao književni primjerak. Ovakva libreta nisu više bila namijenjena isključivo kazališnoj, već i široj kulturnoj javnosti.

Osim mjesta i vremena održavanja konkretnog scenskog djela, iz ovakvih knjižica doznajemo i imena autora - skladatelja gotovo redovito, a samo ponekad i libretista - te izdavača, godinu i mjesto izdavanja. Često su izdvojeni pjevači i njihove uloge, katkada i sastav i imena članova orkestra i dirigenta, kao i baletnog ansambla ako je tu večer na programu bio i balet. Uz naziv baleta vrlo često ide

³⁵ U grafikonu libreta su razvrstana po desetljećima kad su tiskana. Najveći broj libreta (598) objavljen je u razdoblju od 1820. pa do 1870. godine.

opis njegova sadržaja, s imenima kostimografa, scenarista, koreografa, nadzornika strojeva te skladatelja glazbe baleta. Tako prema podacima na libretima doznajemo da se ovih 597 opera odigralo u 90 kazališta u 36 gradova, i to: 29 talijanskih, 3 hrvatska, 1 francuski, 1 austrijski, 1 na Krfu i 1 na Malti (tablica 1).

Tablica 1. Zbirka libreta Znanstvene knjižnice u Dubrovniku - popis kazališta i broj libreta tiskanih za određeno kazalište

Mjesto izdanja i broj libreta	Kazalište za koje je tiskan libreto	Broj libreta			
		ukupno	tiskanih za praižvedbu određene opere	tiskanih za neke druge izvedbe	kojima nije utvrđen točan datum praižvedbe
Milano (228)	La Scala	166	103	60	3
	Teatro alla Canobbiana	26	14	11	1
	Teatro Re	14	3	6	5
	Teatro Carcano	11	6	3	2
	Teatro di Santa Radegonda	4	3	1	-
	Teatro dell'I.R. Conservatorio di Musica	2	1	-	1
	Teatro degli Accademici Filodrammatici	2	2	-	-
	Teatro dell'Opera Comica	1	-	1	-
	Teatro al Gran Padiglione	1	-	-	1
Regio-Ducal teatro	1	1	-	-	
Venecija (109)	La Fenice	63	48	14	1
	Teatro San Benedetto	18	9	6	3
	Teatro Apollo	10	1	8	1
	Teatro San Samuel	8	4	2	2
	Teatro Giustiniani di San Moisè	6	5	1	-
	Teatro Vendramin in San Salvatore	1	1	-	-
	Teatro Nuovissimo	1	-	1	-
	Privata accademia filodrammatica in San Barnaba	1	-	1	-
Teatro Grimani de'Ss. Giovanni e Paolo	1	1	-	-	
Trst (71)	Teatro Grande (Gran Teatro)	52	11	38	3
	Teatro Comunale	7	1	5	1
	Teatro Nuovo	5	-	4	1
	Teatro Mauroner (Anfiteatro Mauroner)	5	2	2	1
	Ces. Reg. Teatro	1	-	1	-
	Società Filarmonico-drammatica di Trieste	1	-	-	1
Napulj (50)	Teatro San Carlo	33	23	10	-
	Real Teatro del fondo	9	6	-	3
	Teatro Nuovo	5	3	-	2
	Regio Collegio di Musica	1	1	-	-
	Teatro San Ferdinando	1	-	1	-
	(Teatro dei Fiorentini)	1	1	-	-

Mjesto izdanja i broj libreta	Kazalište za koje je tiskan libreto	Broj libreta			
		ukupno	tiskanih za praizvedbu određene opere	tiskanih za neke druge izvedbe	kojima nije utvrđen točan datum praizvedbe
Firenca (36)	Teatro di Via della Pergola	21	8	9	4
	Chiesa di San Giovanni Evangelista	4	1	2	1
	Regio Teatro Pagliano	3	-	2	1
	Teatro Alfieri	1	-	-	1
	Teatro Carlo Goldoni	1	-	1	-
	Teatro Nuovo di Firenze	1	1	-	-
	Teatro dei sigg. Accademici Risoluti	1	-	1	-
	Teatri degli Infuocati	1	1	-	-
	Teatro Rossini di Firenze	1	-	-	1
	Teatro delle Stighe Vecchie	1	-	1	-
Oratorio de'Reverendi Padri di San Filippo Neri	1	1	-	-	
Padova (20)	Teatro Nuovo	14	3	9	2
	Teatro Concordi	5	-	3	2
	Teatro Sociale	1	-	1	-
Genova (15)	Teatro Carlo Felice	13	2	7	4
	Teatro Doria	1	-	-	1
	Teatro Diurno all'Acquasola	1	-	-	1
Torino (9)	Teatro Carignano	5	2	3	-
	Teatro Suteria	2	-	2	-
	Teatro Nazionale	1	-	1	-
	Regio Teatro di Torino	1	1	-	-
Verona (8)	Teatro Filarmonico	6	-	5	1
	Teatro Valle	2	-	2	-
Brescia (5)	Teatro Grande di Brescia (Teatro di Brescia)	5	-	5	-
Bologna (4)	Teatro Leopoldo	2	1	-	1
	Teatro della Comune	1	-	1	-
	Accademia del Nobile Casino	1	-	1	-
Modena (3)	Teatro Comunale	2	2	-	-
	Nuovo T. dell'Illustrissima Comunità di Modena	1	1	-	-
Alessandria (2)	Teatro dell'Illustrissima Città	1	-	1	-
	Teatro Municipale	1	-	-	1
Ancona (2)	Teatro delle Muse	2	-	2	-
Livorno (2)	Teatro Rossini	1	-	1	-
	Teatro dell'accademia degli avvalorati	1	-	1	-
Palermo (2)	Teatro Carolino	2	2	-	-
Rim (2)	Teatro Argentina	2	-	2	-
Udine (2)	Nobil teatro di Udine	1	-	1	-
	Teatro della nobile società di Udine	1	-	1	-

Mjesto izdanja i broj libreta	Kazalište za koje je tiskan libreto	Broj libreta			
		ukupno	tiskanih za praizvedbu odredene opere	tiskanih za neke druge izvedbe	kojima nije utvrđen točan datum praizvedbe
Vicenza (2)	Teatro Cretenio	1	-	-	1
	Teatro Berico	1	-	1	-
Bergamo (1)	Teatro Riccardi	1	1	-	-
Cagliari (1)	Teatro di Cagliari	1	-	1	-
Castiglione (1)	Nuovo teatro sociale in Castiglione delle Stiviere	1	-	-	1
Cremona (1)	Teatro della Concordia	1	1	-	-
Lucca (1)	R. teatro del Giglio	1	-	1	-
Parma (1)	Teatro ducale di Parma	1	1	-	-
Pavia (1)	Teatro de'quattro signori compadroni	1	-	1	-
Siena (1)	Regio teatro dell'illustr. sigg. accademici rinnovvati	1	-	1	-
Sinigaglia (1)	La fenice in Sinigaglia	1	-	1	-
Varese (1)	Teatro di Varese	1	-	1	-
Krf (4)	Teatro Comunale	2	-	1	1
	Teatro San Giacomo	2	-	1	1
Beč (4)	Teatro di Porta Carinzia	3	1	1	1
	(Burgtheater)	1	1	-	-
Malta (2)	Real Teatro	2	-	2	-
Pariz (1)	Teatro delle Fantasies Parisiennes a Parigi	1	1	-	-
Dubrovnik (2)	Nobile Teatro di Ragusa	2	-	2	-
Rijeka (1)	Teatro Civico di Fiume	1	-	1	-
Zadar (1)	Nobile Teatro di Zara	1	-	1	-
<i>Ukupno</i>		597	282	257	58

Od ovih 597 libreta 282 su tiskana za praizvedbe opera 153 skladatelja, 257 ih je tiskano za druge izvedbe, a za 58 libreta nisam pronašla datum praizvedbe ili ne mogu sa sigurnošću utvrditi je li uopće riječ o praizvedbi.³⁶ Samo 3 libreta nemaju oznaku ni izdavača ni kazališta ni grada, dok su 109 literarno-kabinetski primjerci bez podataka o izvedbi, tek s naznakom izdavača ili samo grada, a ponekad i knjižare u kojoj su nabavljeni (naziv izdavača prekrili bi naljepnicom s podacima koji se odnose na određenu knjižaru). U ovakvim libretima gubi se informativna funkcija o opernim uprizorenjima, što nam je omogućavalo da se upoznamo s okolnostima određene izvedbe, intervencijama u tekst, ulogama, ali i drugim važnim informacijama o životu opere i kazališta (tablica 2).

³⁶ Podatke o praizvedbi opera, kao i imena libretista (ako nisu bila navedena na libretima) preuzimala sam s internetske stranice <http://www.amadeusonline.net/almanacco.php>.

Tablica 2. Zbirka libreta Znanstvene knjižnice u Dubrovniku - popis izdavača, odnosno tiskara čija se libreta ("izdavački" primjerci) nalaze u zbirci

Mjesto izdanja i broj libreta	Izdavač libreta (ili tiskara u kojoj je libreto tiskan)	Broj libreta
Milano (58)	Francesco Lucca	37
	Tito di Gio. Ricordi	10
	Giovanni Ricordi	5
	Placido Maria	1
	Crespi e Pagnoni	1
	Frat. Centenari e C.	1
	Paoli Ripamonti Carpano	1
	Tip. autori-editori di Emilio Civelli e C.	1
	Tip. dei Teatri	1
Venezia (12)	Pietro dal Bianco	6
	Antonio Castagnari	2
	Girolamo Cremona	2
	Giuseppe Picotti	1
	Giuseppe Molinari	1
Firenca (9)	Tip. G. Mariani	4
	Tip. Fioretti	2
	Gius. Galetti	1
	V. Batelli e figli	1
	Tip. Niccola Fabbrini	1
Napulj (8)	(Bez izdavača)	4
	Giuseppe d'Ambra	2
	Tip. Flautina	1
	Stamperia di Criscuolo	1
Padova (8)	Tip. Crescini	2
	Girolamo Cremona	2
	Stab. tip. provinciale Penada	1
	Tito di Gio. Ricordi	1
	Tip. G. B. Randi	1
	Antonio Bianchi	1
Torino (3)	Stab. musicale premiato Giudici e Strada	3
Ancona (1)	Bez izdavača	1
Benevento (1)	Tip. Paterno e Soei	1
Bologna (1)	Tip. delle belle arti	1
Catania (1)	Tip. dell'ospizio di Beneficenza	1
Chieti (1)	(Bez izdavača)	1
Pavia (1)	Stab. tip. in ditta Eredi Bizzoni	1
Sinigaglia (1)	Tip. Pattonico e Pieroni, ed. Domenico Ronzani	1
Trst (1)	Tip. Lloyd Austriaco	1
Vigevano (1)	Tip. Nazionale di Vincenzo Vitali e C.	1
Nema grada (3)	(Bez izdavača)	3
Krf (1)	(Corfu - bez izdavača)	1
Zadar (1)	Tip. Fratelli Battara	1
<i>Ukupno</i>		112

Ovih 709 libreta uglazbio je 261 skladatelj. Od toga su devetorica autori glazbe za 185 djela (gotovo 3 fonda). To su: Giovanni Pacini (1796-1867) s 35 djela, potom Gaetano Donizetti (1797-1848) s 31, Gioachino Rossini (1792-1868) s 26, Giuseppe Verdi (1813-1901) s 23, Saverio Mercadante (1795-1870) s 21, Errico Petrella (1813-1877) s 15, Johann Simon Mayr (1763-1845) s 14, Stefano Pavesi (1779-1850) s 10 i Luigi Ricci (1805-1859) s 10 djela. Ostala 524 libreta iz fonda otpadaju na 252 skladatelja koji su kao autori potpisani na 9 i manje libreta, od čega njih 149 potpisuju samo po jedno djelo.

Što se tiče autora teksta, u zbirci je zastupljeno 206 libretista, s tim da nisam otkrila autora 27 libreta. Najveći udio čine djela (68 libreta) Felicea Romanija (1788-1865), potom slijede Gaetano Rossi (1774-1855) sa 47 libreta, Francesco Maria Piave (1810-1876) s 28 i Luigi Romanelli (1751-1839) s 25 libreta. Salvatore Cammarano (1801-1852) je autor 22 libreta, Giovanni Peruzzini (1815-1869) 20, Giacomo Ferretti (1784-1852) 18, Calisto Bassi (1800-1860) 16, Temistocle Solera (1815-1865) 14, Domenico Bolognese (1819-1881) 13, Marco Marcelliano Marcello (1820-1865) 12, Eugène Scribe (1791-1861) i Andrea Leone Tottola (? - 1831) su napisali po 11 libreta, a Francesco Guidi i Domenico Gilarioni (1798-1831) po 10 libreta. Ostali (191 libretist) zastupljeni su s 9 i manje libreta.

Zaključak

Svi podaci koje danas možemo iščitati iz ovih libreta malo su bitni za samu povijest glazbenog kazališta u Dubrovniku, jer je ipak riječ o izvorima koji svjedoče o talijanskoj opernoj produkciji. S druge strane, činjenica je da su se Luka, a uz njega i Antun Drobac, kao i članovi njihove obitelji te bliski prijatelji i poznanici, u svakom slučaju veoma zanimali za ondašnja europska glazbena zbivanja, poglavito kad je riječ o operi i talijanskim trendovima. To što su knjižice uvezane govori da se o njima itekako vodila briga; zadatak im je bio da opstanu i služe novim generacijama kao podsjetnik na prošlo vrijeme, njegove običaje, ukuse i ljude. Uzmemo li u obzir i brojne operne isječke, rukopisne i tiskane, koji se zahvaljujući Dropčevu suvremeniku Vandi Kuzmiću čuvaju u Glazbenom arhivu samostana Male braće (GAMB), možemo zaključiti da je u Dubrovniku i nakon ukidanja Republike bilo izuzetno važno biti u trendu, osobito kad je riječ o glazbi i glazbenim trendovima, jednako kao i u prethodnim stoljećima. Djela Gaetana Donizettija (1797-1848), jednog od Dubrovčanima dobro poznatih talijanskih skladatelja iz ovog razdoblja, zastupljena su ovdje u zavidnom broju. Tako smo npr. u

Dropčevoj zbirci pronašli libreta 31 Donizettijeve opere, u zbirci *Ragusina* je još 7 libreta koje je uglazbio, dok se u GAMB-u nalaze 153 rukopisna ili tiskana isječ-ka instrumentalnih i vokalno-instrumentalnih skladbi iz 28 opera ovog skladate-lja.³⁷ Treba spomenuti i talijanskog skladatelja Gioachina Rossinija (1792-1868), koji je u Dropčevoj zbirci zastupljen s 26 libreta, u *Ragusini* se nalazi 1 njegov li-breto, a u GAMB-u se čak 1490 signatura svjetovne glazbe (od čega 1333 otpada na vokalno-instrumentalne tiskovine³⁸) odnosi na ovog autora.

Spomenute muzikalije često su bile u vlasništvu poznatih dubrovačkih obitelji (Gozze, Natali, Sorgo, Ragnina i dr.), u čijim se kućama redovito muziciralo,³⁹ a među kojima se ističe Vladislav Gozze, veliki ljubitelj glazbene ali i kazališne umjetnosti. O tome svjedoči podatak da se u GAMB-u nalaze 23 rukopisna djela vokalno-instrumentalnog karaktera iz razdoblja do 1820. godine - najčešće opernih arija za glas uz pratnju instrumentalnog sastava - čiji je vlasnik upravo ovaj član obitelji Gozze.⁴⁰ Osim toga, u njegovoj su se kući, nakon što je izgorjelo kazalište u Vijećnici, održavali koncerti i kazališne predstave, a brojne talijanske družine priređivale operne večeri.

Detalje s ovih izvedbi doznajemo, između ostalog, i iz programskih knji-žica koje su, zahvaljujući entuzijastima kakvi su bili Luka i Antun Drobac te Vando Kuzmić, danas sastavni dio fonda naših knjižnica i na taj način dostupne široj javnosti. Pretpostavljamo da se u Dubrovniku, u "kućnim" zbirkama može naći još libreta koja su se kao programske knjižice tiskala za potrebe dubro-vačkog kazališta, i to osobito iz razdoblja nakon 1830. godine, no njihovo je postojanje još uvijek prekriveno velom privatnosti.

³⁷ O tome, vidi: S. Tuksar, »Glazbeni arhiv samostana Male braće u Dubrovniku.«: 692.

³⁸ Vidi: S. Tuksar, »Glazbeni arhiv samostana Male braće u Dubrovniku.«: 736

³⁹ Vidi: V. Katalinić, »Glazbeni arhiv samostana Male braće u Dubrovniku. Rani rukopisi od početka 18. stoljeća do oko 1820.«: 652-653.

⁴⁰ Vidi: V. Katalinić, »Glazbeni arhiv samostana Male braće u Dubrovniku. Rani rukopisi od početka 18. stoljeća do oko 1820.«: 652-653.

**THE COLLECTION OF LIBRETTOS IN THE
SCIENTIFIC LIBRARY (*ZNANSTVENA KNJIŽNICA*)
IN DUBROVNIK: A SURVEY OF THE RESEARCH TO
DATE AND THE DESCRIPTION OF THE COLLECTION**

MARINELA RUSKOVIĆ KRIŠTIĆ

Summary

The Research Library in Dubrovnik houses a valuable collection of librettos compiled in the mid-nineteenth century by Luka Drobac (1812-1876). Together with his elder brother Antun (1810-1882), Luka kept the *Fratelli Drobac* family pharmacy. They were both passionate collectors: Antun was keen on natural history, and Luka on librettos. Antun's natural history collection developed into *Domorodni muzej*, while Luka's collection resulted in 64 volumes of some 770 librettos, of which available today are 716 librettos bound in 59 volumes. After Luka's death the collection was deposited in the *Domorodni muzej*, and later, due to space shortage, in the Scientific Library in Dubrovnik (founded in 1950), where it is currently kept. Nada Beritić was the first to draw attention to the existence of the collection of Luka Drobac in a text published in 1953. In 1985 the collection was included in the *RISM Directory of music research libraries* (C-series) edited by Lilian Pruett, who outlined its contents. However, a most comprehensive research has been conducted by Stanislav Tuksar, whose results were published in 1993 and 2003.

The collection consists of 705 opera librettos, 3 operetta librettos, 1 libretto for oratorio and 5 ballets printed separately, in addition to one *vaudeville*, a *dramma* and one *scena tragica-biblica in versi* to be performed without orchestral accompaniment. The librettos were published in Italian, most commonly for the Italian theatre stage. The collection also files 17 librettos prepared to be performed outside Italy, of which five were printed for Rijeka, Zadar and Dubrovnik.

Preserved in the collection are also two librettos – programme booklets of the Zadar poet Giovanni Kreglianovich Albinoni, performed at the Venetian theatre *La Fenice* in the 1820s. In addition, the *Ragusina* collection of the Research Library files 14 librettos from the period 1785-1864, printed for the local needs in the printing houses of Dubrovnik (Carlo Antonio Occhi 1785; Antonio Martecchini 1804-1834; Pietro Francesco Martecchini 1838-1840) and in Milan (Tito di Gio. Ricordi 1864).

